

Over de rol van docenten, Cito en CvTE bij het construeren en vaststellen van centrale examens:

Hoe komen de centrale examens tot stand?

Centrale examens zijn het product van heel veel overleg tussen organisaties, groepjes en belangenvertegenwoordigers. De meeste mensen die daarbij betrokken zijn, zijn docenten. In onderstaand verhaal proberen we een beeld te geven van dit proces.

Marjan Beijering en
Margriet Hielkema

Veel leerlingen en docenten denken dat de centrale examens vervaardigd worden door toetsenbakkers die hun werk doen vanuit een ivoren toren, afgezonderd van de echte wereld. In werkelijkheid wordt een examen gemaakt door een groep docenten onder leiding van een toetsdeskundige van het Cito in Arnhem. Daarnaast is er nog een vaststellingscommissie van het CvTE die de voorstellen van Cito aandachtig bestudeert, van commentaar voorziet en uiteindelijk goedkeurt. Tot slot wordt er, na afname van het examen, een analyse gemaakt van de wijze waarop leerlingen dit examen gemaakt hebben. Aan de hand van deze analyse, en van eventuele geconstateerde tekortkomingen, wordt door het CvTE de normeringsterm (N-term) vastgesteld. Met behulp van de N-term kunnen de scholen de scores van de kandidaten omzetten in cijfers. Daarna kan voor veel leerlingen eindelijk de vlag uit!

CvTE

Het College voor Toetsen en Examens, kortweg het CvTE, is bij wet onder meer belast met een aantal zaken rond de centrale examens vmbo, havo en vwo. Het CvTE is niet belast met zaken rond het SE, dat is aan de school.

Voor het vaststellen van toetsen heeft het CvTE vaststellingscommissies ingesteld per examenvak. Een commissie bestaat uit een deskundig voorzitter, meestal afkomstig uit het hoger onderwijs, en

enkele docenten die ervaring hebben met het lesgeven in examenklassen. Deze leden worden voorgedragen door de vakvereniging of de onderwijsbonden

Het CvTE produceert zelf geen examenopgaven. Het geeft een gespecificeerde opdracht voor de constructie van de opgaven en de toetsen voor het centraal examen aan het Cito. In hoofdlijnen wordt in de opdracht van het CvTE aan Cito vastgelegd hoe de examens eruit moeten zien. Daarbij zijn de syllabi per vak en schoolniveau leidend. Ieder vak en ieder niveau heeft een eigen syllabus, waarin de eindtermen uit het examenprogramma gespecificeerd zijn. De syllabi zijn bedoeld voor docenten en schoolboekenuitgevers enerzijds en de examenmakers anderzijds. Ze bevatten de specificatie van de kennis, inzichten en vaardigheden waarover de kandidaten voor het CE moeten beschikken.

Cito en constructiecyclus

De constructieopdracht van het CvTE is het begin van het constructieproces bij Cito. Cito huurt per vak de expertise van een aantal docenten in. Deze docenten vormen, samen met een toetsdeskundige van Cito, een constructiegroep. Voor een regulier examen bestaat zo'n constructiegroep uit drie ervaren docenten die elk voor een beperkt aantal uren werkzaam zijn voor Cito (afhankelijk van het niveau van het examenvak, dit vanwege het feit dat een vmbo-examen nu eenmaal korter is dan een havo/vwo-examen). Deze docenten staan naast hun werk voor het Cito dus gewoon voor de klas. Constructiegroepsleden worden geworven via advertenties in de grote landelijke dagbladen. Ze worden per jaar benoemd met een maximale aanstellingsduur van negen jaar. Dat een constructiegroepslid voor een maximale termijn van negen jaar aan de slag mag binnen deze constructiegroep is om te voorkomen dat een constructiegroep te zeer zijn eigen stempel gaat drukken op het betreffende examen.

Van constructie naar vaststelling

Na een proces van slijpen en vijlen legt de toetsdeskundige een eerste concept inclusief correctievoorschrift en scores voor aan de vaststellingscommissie van het CvTE. Daar wordt een eerste oordeel gegeven over het concept. Dit kan er soms toe leiden dat bepaalde opgaven uit het concept gehaald worden en vervangen worden door andere. Vaker gebeurt het echter dat niet zozeer hele opgaven als wel specifieke vragen minder goed vallen.

De taken van het CvTE betreffen volgens de wet:

- het vaststellen van het aantal toetsen, de tijdsduur en de aard van de toetsen, overeenkomstig het examenprogramma;
- het vaststellen van het tijdstip van de toetsen, de wijze waarop en de vorm waarin de toetsen worden afgenomen;
- het tot stand brengen en vaststellen van de opgaven;
- het tot stand brengen en bij regeling vaststellen van de beoordelingsnormen en de daarbij behorende scores;
- het geven van regels voor de omzetting van de scores in cijfers;
- het tot stand brengen en bij regeling vaststellen van syllabi, overeenkomstig het examenprogramma; en
- het geven van regels met betrekking tot de hulpmiddelen die gebruikt mogen worden bij het maken van de opgaven.

In een dergelijk geval krijgt de constructiegroep de opdracht mee de opgaven te vervangen door opgaven die beter passen bij de visie die de vaststellingscommissie over het betreffende examen heeft.

Bij een aantal vakken worden opgaven eerst gepretest of na de examenafname geposttest. Daarmee verkrijgen het CvTE en Cito gegevens die gebruikt kunnen worden bij de normering.

Screening

Bij de beoordeling van de kwaliteit van examenconcepten maakt Cito ook wel gebruik van deskundigen die niet direct betrokken zijn bij de examenconstructie. Deze 'screeners' voorzien de toetsdeskundige van onafhankelijk commentaar. Soms komt het voor dat opgaven uitgetest worden in een try-out bij een populatie die op de een of andere wijze vergelijkbaar is met de uiteindelijke doelgroep. Na evaluatie van een dergelijke test wordt de opgave waar nodig bijgesteld. Als het examen nagenoeg is afgerond, wordt vastgesteld hoe moeilijk het examen als geheel is.

Productie- en controlefase

Nadat de vaststellingscommissie van het CvTE er haar fiat aan gegeven heeft, wordt het examen klaargemaakt voor productie. Die laatste fase van het productieproces vraagt nog een behoorlijke tijd. Alle opgaven en vragen worden nogmaals gecontroleerd door iemand die niet bij de constructie be-

trokken is, in samenhang met het gedachte antwoordmodel. Ook de meegeleverde illustraties worden op dat moment weer opnieuw tegen het licht gehouden. Tot slot vindt er circa twee maanden voor de afnamedatum nog een controle onder de naam 'erratumprocedure' plaats waarbij de toetsdeskundige van Cito en de voorzitter van de vaststellingscommissie onafhankelijk van elkaar het betreffende werk doornemen op zoek naar fouten van welke aard dan ook. Als er op dat moment nog iets wordt aangetroffen dat rechtgezet dient te worden, dan treft men dit naderhand tijdens de examencampagne aan in de vorm van een erratum. De errata worden voorgelezen en/of uitgereikt tijdens de examensessie of meegeleverd bij het correctievoorschrift.

Andere correcte oplossingen?

Soms komen kandidaten in een examen met een vakinhoudelijk volledig correcte oplossing die in het correctievoorschrift niet is voorzien. Dat wil niet zeggen dat er dan sprake is van een fout in het correctievoorschrift, dan is artikel 3.3 van de algemene correctieregels van toepassing: 'indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel'. De docent kan dan gewoon de punten geven. Hij moet het dan wel met de tweede corrector eens worden over de vakinhoudelijke juistheid.

Aanvullingen

Soms blijkt, dat correctoren vragen hebben over het correctievoorschrift, bijvoorbeeld bij de examenbesprekingen. Een aanvulling in de vorm van een verduidelijking is dan de manier om het correctievoorschrift beter bruikbaar te maken voor de correctoren. Dit type aanvullingen kan ook een kleine oneffenheid in de opgaven of het correctievoorschrift rechtzetten. Dit soort aanvullingen betreft het overgrote deel van de aanvullingen. Daarnaast komt het voor dat een vraag, een antwoord of een combinatie van die twee tot benadeling van een deel van de examenkandidaten zou kunnen leiden. In die situatie kan een aanvulling worden uitgestuurd die melding maakt van het schrappen van een vraag, het weggeven van punten of het betrekken van de aanvulling bij de normering. Aanvullingen van dit type komen in beperkte mate voor.

Zo spoedig als mogelijk neemt het CvTE voor beide typen onvolkomenheden de beslissing of er wel of geen aanvulling uit zal gaan. Als besloten wordt van wel, dan wordt de aanvulling verzonden via een mailing vanuit Examenblad.nl. De aanvulling is dan ook te vinden op de examenpagina van het betreffende vak. Onder de tekst van de aanvulling

Het werken met aanvullingen heeft z'n voor- en nadelen.

De voordelen zijn:

- het geeft helderheid en rust aan het veld van vakdocenten;
- het kan onbedoelde bevoordeling of benadeling van een deel van de kandidaten voorkomen.
- Daartegenover staan als nadelen:
- sommige docenten nemen de fout al in hun beoordeling mee, zodat die examenkandidaten dubbel worden beoordeeld;
- een aanvulling wordt wel eens gemist;
- een aanvulling nadat de corrector het hele werk al heeft doorgenomen wordt niet altijd op prijs gesteld.

De vraag of het opportuun is om een aanvulling te versturen wordt beoordeeld aan de hand van de volgende criteria:

- Hoeveel tijd is er verstreken sinds de examenkandidaten dit examen hebben afgelegd?
- Wanneer hebben de (regionale of landelijke) examenbesprekingen plaatsgevonden?
- Is de uiterste inzenddatum van WOLF al gepasseerd?
- Zijn er bijzondere dagen geweest, bijvoorbeeld feestdagen.

staat ook hoe de eerste en tweede corrector (eventueel) moeten omgaan met al toegekende scores.

Eerste analyse examenresultaten

Na afloop van het examen stuurt iedere school de resultaten van de eerste vijf kandidaten een examenkandidatenlijst tijdig naar het Cito in Arnhem. Dat gebeurt via WOLF (Windows Optisch Leesbaar Formulier). Aan de hand van deze representatieve steekproef wordt een analyse gemaakt van de wijze waarop de kandidaten het examen gemaakt hebben. Steeds vaker geven de scholen de gegevens van alle examenkandidaten door, omdat Cito dan aan de school een groepsrapportage stuurt waarin de resultaten van de ingezonden groep vergeleken worden met die van de landelijke steekproef.

Normering

Aan de hand van de analysegegevens wordt door het CvTE de normeringsterm (N-term) vastgesteld. (Zie voor een uitgebreidere toelichting van het begrip normeringsterm de onder dit artikel vermelde websiteadressen van het CvTE. Hier is ook een voorlichtingsfilmpje te vinden over de normering). Zowel de gebleken totale moeilijkheidsgraad van het examen als vragen die om de een of andere reden afgevallen zijn, spelen een rol bij de normering. Ook reacties van het veld in de vorm van bijvoorbeeld de verslagen van de regionale examenbesprekingen worden meegenomen in de normeringsdiscussie.

Tot slot

Ondanks de grote mate van zorgvuldigheid waarmee examens gemaakt worden, blijkt toch ieder jaar weer dat 100% foutloos werken niet lukt. Alle bij de examens betrokken medewerkers nemen dan ook stevast ergens na de eerste tijdvakken de tijd om de examens van hun vak te evalueren. Procedures worden tegen het licht gehouden en waar nodig bijgesteld. En serieuze reacties uit het veld worden gebruikt om eventuele blinde vlekken bij de constructeurs weg te werken. Gelukkig is het merendeel van de respons uit het veld zodanig dat examenconstructeurs ook iets met de kritiek kunnen.

Meer informatie is te vinden op de volgende sites: CvTE www.hetcvte.nl
In het bijzonder:

Over de examencyclus:

<https://www.hetcvte.nl/item/examencyclus>

Voorlichtingsfilm over totstandkoming centrale examens en normering: https://www.hetcvte.nl/item/voorlichtingsfilm_centrale_examens

Over de Toets- en Examenlijn van het CvTE:

https://www.hetcvte.nl/item/examenloket_en_toets_en_examenlijn

Cito www.cito.nl, bijvoorbeeld onderwerpen als: WOLF, normering, oude examenverslagen.

www.examenblad.nl Hier worden de examens per jaar gepubliceerd. Zie vooral ook de Septembermededeling en de Maartmededeling voorafgaand aan het CE dat nadert.

Dit artikel is een bewerking van een artikel in Euclides door Cito en CEVO (voorganger van het CvTE) uit 2004.

Marjan Beijering en Margriet Hielkema, College voor Toetsen en Examens(CvTE)